

REGISTERBLAD

Namn och datum: Leif Göthe, Göran Nordin, Britt-marie Lindström (981028)

Område av riksintresse för naturvård i Västernorrlands län

Områdesnummer: NRO22054

Områdesnamn: Nedre Indalsälven

Kommun: Sundsvalls kommun

Kartblad: 17 H NV, 18 H SV, 18 G SO, 18 G NO

Läge: 18H0A3A5F

Area: 17 178 ha

Naturgeografisk region:

28a. Sydligt boreala kuperade områden; Medelpad och Höga Kusten i Ångermanland.

Kust/havsregion:

Regionindelning för sjöar och vattendrag: Huvudavrinningsområde 40 Indalsälven

Agrara kulturlandskapsregioner:

Landskapsformer: Sprickdalslandskap

Riksvärde

Berggrundsmorfologi, kvartär stratigrafi, raviner, nipor		
Odlingslandskap		
Granskog-naturskog	Flora	
Sjö	Fauna	

Värdeomdöme: Norrländsk storälv med typisk älvdalsmorfologi och sedimentlagerföljd. Mäktig älvdalsprofil och välformat och ofta mäktigt nip- och ravinlandskap. Landskapsbildsmässigt mycket tilltalande älvdalsavsnitt. Det s k tappningsvarvet, som är år 0 i lervarvskronologin och markerar istidens slut, är registrerat i sedimenten vid Österhängsta. Det har ett mycket stort vetenskapligt intresse.

Representativt odlingslandskap på terrasser och i nip-/ravinlandskapet mellan Sunnås och Liden.

Sundsjöåsen är ett stort, relativt orört och naturskogsartat skogsområde med mycket varierande boniteter. Allt ifrån en gles och mager höghöjdsskog till mycket frodiga och virkesrika bestånd förekommer.

Sandören är en oreglerad skogssjö under högsta kustlinjen med istidsreliker och kan betecknas som ett för regionen framstående exempel på ett naturvatten.

Huvudkriterier: A Framstående exempel på kombinationer av naturtyper som särskilt väl visar landskapets utveckling samt processer och naturlig utveckling i olika ekologiska system.
B. Väsentligen opåverkade naturområden

- C. Områden med sällsynta naturtyper, hotade eller sårbara biotoper och arter
- E. Område av mycket säregen och märklig beskaffenhet.

Förutsättningar för bevarande:

Ingrepp i dalgångens landskapsformer undviks (täckter, byggande av skogsbilvägar och drivningsvägar. Fortsatt jordbruk med åkerbruk, naturvårdsinriktad betesdrift och skötsel av landskapselement.

För Sundsjöåsen gäller att skogen ska utvecklas fritt av naturligt förekommande processer. Inga skogsbruksåtgärder får vidtas

För Sandören gäller att sjön bevaras i ett så naturligt miljötillstånd som möjligt.

- Vattenkvaliteten uppfyller fastställda miljökvalitetsmål för naturvatten.
- Ingen vattenreglering och inga dikningar.
- Inga torvtäckter inom tillrinningsområdet.
- En tillräckligt bred skyddszon av träd och annan vegetation sparas längs stranden.
- Inga inplanteringar av främmande arter eller fiskstammar.
- Inga fiskutsättningar med undantag för genetiskt material från ursprungsbestånd.

Säkerställande:

Sundsjöåsen är naturreservat (7 kap 4 § MB) 1985.

Högländ är Naturminne ((7 kap 10 § MB)

Ingår i länsstyrelsens program för bevarande av natur- och kulturmiljövärden i odlingslandskapet (objekt nummer 8102:6) och i nationell bevarandeplan för odlingslandskapet (objekt nummer Y8108).

Områdets huvuddrag: Nedre Indalsälven följer en flera hundra miljoner år gammal förkastningspricka i sitt lopp mot havet. Nedströms Storsjön är till en början älvdalsreliefen relativt måttlig för att efterhand succesivt öka. Vid Järkvissle och i övre delen av Bergeforsenmagasinet uppgår höjdskillanden till ca 400 meter mellan älv och närliggande älvdalsberg. Från utloppet ur Storsjön i Jämtland faller älven 294 meter. Med få undantag är denna älvsträckning profilreglerad i hela sin längd.

De finkorniga sedimenten förekommer ganska sparsamt och i små mäktigheter ovan och närmast nedanför HK. I nivå med Hammarforsens dämningssmagasin börjar därefter den för nedre Indalsälven och för många andra norrlandsälvar så typiska älvdalsmorfologin och sedimentlagerföljden att dominera bilden.

Föreliggande område av riksintresse för vetenskaplig naturvård omfattar sträckan länsgränsen ned till Österhängsta, en sträcka av knappt 45 km Området innefattar de delar av älvdalgången som har den mest markerade älvdalsprofilen och de kanske mest storslaget dramatiska landskapsavsnitten.

Dalsidorna, som mestadels är skogsklädda är mycket branta. De långsträckta och mäktiga bergssluttningarna bildar skarp övergång mot omgivande höglänta kringmarker. Sedimentlagren är bitvis mycket mäktiga och den rullstensås som löper längs dalgången är mestadels helt täckt av sediment. Allmänt förekommer mosaikartade terrasslandskap i branterna ned mot älven. Sönderdelade terrassplan, nip- och ravinformationer utgör ett genomgående karaktärsdrag för hela området. Vid Liden Västloning är nip-ravinlandskapet särskilt väl utformat. Vid Österhängsta, mellan två djupa raviner, har en del av en mäktig nipa rasat ut i älven. Därvid har glacialleran blottats. I den varviga leran finns det tappningsvarv som markerar 0-året i De Geers geokronologi (senare modifierad av Borell - Offerberg). Tappningsvarvet härrör från den slutliga tappningen av Jämtländska issjön, en händelse som markerar istidens slut.

Berggrunden domineras av äldre sedimentbergarter med undantag för området Liden - Indal där Härnögranit och pegmatiter uppträder. Berggrunden till trots så förekommer på många håll en rik flora. Den djupa och trånga dalgången och på de branta bergssidorna skapar förutsättningar för ett

lokalklimat utöver det vanliga. Sydvästbergen är många och alm, lind och hassel förekommer på flera platser. Kalkrikare morän och/eller sediment med jämtländskt ursprung förekommer och ger upphov till en kalkgynnad flora med bl a ett flertal guckuslokaliter.

Den uppodlade marken, bebyggelsen och samhällena är med få undantag lokaliserad till de lokalklimatiskt gynnade syd- och sydvästsluttningarna. Ett representativt odlingslandskap på terrasser och i nip-/ravinlandskapet ligger mellan Sunnås och Liden. Det starkt kuperade landskapet nyttjas för bete och vallodling, och fortfarande betas en del raviner och mindre nipryggar. Området utgör ett pedagogiskt exempel på landskapets agrarhistoriska utveckling från järnålder fram till idag.

Länsväg 86, som följer älven från länsgränsen till Kävstabron vid Indal, bjuder hissnande utsikter i ett mäktigt älvdalslandskap.

Sundsjöåsens naturreservat utgörs av topplantån av den branta nordsluttningen av Sundsjöåsen ned mot Indalsälven. Topplatån som utgörs av den sk Storbacken ligger 455 m ö h medan reservatets lägsta punkt vid Indalsälven ligger bara 25 m ö h.

Skogen domineras helt av granskog som ligger i åldern 80-200 år där åldersklasserna 100-120 år dominerar. Inom områdena över 400 m ö h finns även partier med relativt stort tall- och björkslag. Skogen visar en tydlig zonering utefter sluttningen mot Indalsälven. Överst på den flacka höjdplatån finns ett mycket glest och lågproduktivt blandbestånd av gran och tall av fjällskogstyp. Här finns gott om torrakor, lågor och toppbrutna träd. Skogstypen är av frisk kråkrisjungtyp. De övre och mellersta delarna av sluttningen är medelgoda marker där friska ristyper dominerar. De nedre delarna av sluttningen utgörs av mycket produktiva och välbestockade bestånd där ekbräkenristyp dominerar men där även ört-ristyper finns i de fuktiga partierna.

I speciellt sluttningens nedre del sker nu en kraftig självgallring och många rötskadade träd har och håller på att falla omkull. Det finns därför gott om nyfallna lågor. I sluttningens nedre delar kan man förvänta sig en god föryngring i de uppkomna luckorna medan föryngringen på höjdplatån är mycket dålig.

Hela området har varit föremål för avverkning runt sekelskiftet. Avverkningarna har skett i form av såväl regelrätta kalavverkningar som mera selektiva huggningar.

På mellersta delen av sluttningen kalavverkades 19 ha för ca 30 år sedan. Här finns idag en gles självföryngrad ungskog av gran. På ekonomiska kartan benämns detta område för Finnbrännan. Virket drevs då på hästbasväg ned för sluttningen och en viss lövgallring gjordes utefter vägen.

I nedersta, västra delarna av sluttningen avverkades ca 27 ha 1982 och består följaktligen av kalmare.

Att skogen är så pass orörd och urskogsartad trots att delar är mycket högproduktiva och välbestockade beror på att området tidigare varit helt väglöst. Den branta sluttningen har också varit extremt svåravverkad. Avverkningen 1982 var en försöksavverkning och genomfördes med hjälp av vinschar.

Rödlistade arter i Sundsjöåsen är exempelvis långskägg (*Usnea longissima*), gränsticka (*Phellinus nigrolimitatus*) och vågticka (*Oligoporus undosus*).

Sandören är en näringsfattig skogssjö i Indalen. Den har ett naturligt utlopp och är således oreglerad. Sjön har en areal på 56 ha och är belägen på en höjd av 200 m ö h. Vattnet är mycket klart med en relativt svag buffertförmåga. Tre relikta kräftdjur finns i sjön: pungräka *Mysis relicta*, taggmärsla *Pallasea quadrispinosa* och hoppkräftan *Limnocalanus macrurus*. I sjön förekommer också nors. Dessutom finns märkräftan *Gammarus lacustris*, som här förekommer i en mycket ovanlig samexistens med taggmärslan. Både vit och nordisk näckros har noterats från

sjön.

Anmärkningar:

Referenser: Guvå L Del 3 Medelpad 1972

Sundberg Å Indalsälven, Ljungan, Ljusnan m fl, Geovetenskapliga värden. 1973

Fözö I översiktliga grusinventering 1975

Örling H m fl Vägen ut i Sundsvalls natur 1988

Cato, I., 1987: On the definitive connection of the Swedish time scale with the present. Sveriges geologiska undersökning, ser. Ca nr 68.

Lundqvist J, 1987. Beskrivning till jordartskarta över Västernorrlands län och förutvarande Fjällsjö kommun. SGU.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län, 1993: *Program för bevarande av odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden*. Länsstyrelsen 1993:1. Härnösand.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län, 1992: *Ängs- och hagmarker i Västernorrlands län - del 2 Ångermanland*. Länsstyrelsen. Härnösand.

Naturvårdsverket, 1996: *Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet*. Stockholm.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län. Sjö- och vattendragsinventering. Opubl.